

บทที่ 5

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในยุคต่างๆ มีลักษณะที่เป็นการปรับสภาพและดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับแนวโน้มของโลกในแต่ละช่วงเวลาเพื่อคงไว้ซึ่งความอยู่รอดได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในบางช่วงเวลา ไทยก็ได้พยายามกำหนดทิศทางของการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้ชัดเจนที่สุดจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบ “รอบทิศทาง” (omni-directional policy) และ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และการดำเนินนโยบายภายใต้กรอบ “การทูตที่ก้าวไปข้างหน้า” (forward engagement) ที่มุ่งเชื่อมไทยสู่ความเป็นสากล (local link-global reach) ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยในทั้งสองช่วงเวลานี้ มีความพร้อมที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้สามารถดำเนินนโยบายในแนวทางดังกล่าวได้ การที่ไทยดำเนินนโยบายการทูตรอบทิศทาง ทำให้ไทยสามารถประนีประนอมได้กับทุกฝ่าย เป็นผลให้สถานะภาพของไทยในเวทีระหว่างประเทศได้รับการยอมรับ หรืออาจกล่าวได้ว่า การทูตรอบทิศทางเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ได้ปูทางให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศในสมัยต่อๆ มา มีความเป็นอิสระมากขึ้น ในขณะที่ความสามารถในการแก้ปัญหาอันสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจนคลี่คลายและความสามารถในการชำระหนี้กองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมถึงปัจจัยทางการเมืองทั้งในระดับระหว่างประเทศและในประเทศ ก็เป็นปัจจัยที่สร้างความมั่นใจให้กับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศเชิงรุกด้วย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามเย็นจนกระทั่งถึงก่อนการจัดตั้ง ACMECS นั้น ความสัมพันธ์โดยทั่วไปมีสภาพที่ค่อนข้างราบรื่นแต่ก็มีความขัดแย้งปะทุขึ้นเป็นระยะ สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อกันที่แฝงอยู่ลึกๆ ในความสัมพันธ์ ซึ่งที่มาของความขัดแย้งนั้น สามารถพิจารณาได้จากหลายมุมมองตามลำดับเวลาการเกิดขึ้น ได้แก่

1. พื้นฐานความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ในอดีต
2. ความรู้สึกหวาดระแวงสืบเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองยุคสงครามเย็น
3. การเข้าไปลงทุนและแสวงหาทรัพยากรของไทยในประเทศเพื่อนบ้านในยุคเฟื่องฟูทางการค้า

เมื่อพิจารณาจากสาเหตุ 3 ประการข้างต้น พบว่าสาเหตุประการที่ 1 และ 2 เป็น “เชื้อปะทุ” ที่ทำให้ปัญหาในความสัมพันธ์รุนแรงขึ้น ในขณะที่สาเหตุประการที่ 3 เป็นปัจจัยที่ทำให้

พัฒนาการทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านห่างออกจากกันไปเรื่อยๆ จนเป็นเหตุให้เกิดปัญหาที่เรื้อรังในความสัมพันธ์ อาทิ การประกอบอาชญากรรมรูปแบบต่างๆ แรงงานต่างด้าว การระบาดของยาเสพติด ปัญหาสาธารณสุข ฯลฯ ดังนั้น การจัดตั้ง ACMECS ซึ่งมีหลักการที่มุ่งลดช่องว่างของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและโครงสร้างที่เอื้ออำนวยให้ประเทศสมาชิกสามารถเข้ามาร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในเชิงเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเองและการเป็นหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นกรอบความร่วมมือที่ได้นำโครงการต่างๆ ที่เป็นความริเริ่มภายใต้กรอบความร่วมมือพหุภาคีที่มีอยู่เดิมมาจัดระบบเสียใหม่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนขึ้น จึงเป็นกลไกสำคัญที่สามารถตอบสนอง “โจทย์” ที่เป็นประเด็นระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความไม่ไว้วางใจระหว่างกัน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ อาจพิจารณาได้ว่า ACMECS นั้น มีความคล้ายคลึงกับบางประการกับกรอบความร่วมมือเดิมที่ไทยมีกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ “โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” หรือ Greater Mekong Subregion—GMS ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นในสมัยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนานันท์ ปันยารชุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของสาขากิจกรรมภายใต้กรอบความร่วมมือด้านการอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุนและด้านการเชื่อมโยงการขนส่ง

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ACMECS ไม่ใช่กรอบความร่วมมือที่ “ใหม่” ในทุกแง่มุม หากในมิติของการบริหารจัดการและความชัดเจนของเป้าหมายที่อยู่เบื้องหลัง ถือได้ว่าจะสะท้อนให้เห็นน้ำหนักความสำคัญที่ไทยมีต่อประเทศเพื่อนบ้าน และถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

อนึ่ง โดยที่การเกิดขึ้นของ ACMECS มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับผู้นำรัฐบาลและรัฐบาลไทยซึ่งเป็นผู้ริเริ่ม ดังนั้น ความยั่งยืนและการสานต่อการดำเนินการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไปจึงขึ้นอยู่กับเจตนาของรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศต่อ รวมถึงเจตนาของทุกประเทศสมาชิกภายใต้กรอบความร่วมมือที่จะร่วมกันขับเคลื่อนให้ ACMECS สามารถคงอยู่และดำเนินการได้ต่อไปตามที่ประเทศสมาชิกได้เห็นชอบร่วมกัน โดยอาจจะพิจารณาดำเนินการในลักษณะที่ให้ทุกประเทศสมาชิกรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมหรือความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of ownership) ได้มากขึ้น พร้อมกับเร่งพัฒนาภูมิภาคความช่วยเหลือภายใต้ ACMECS ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ และการขจัดความยากจน อันจะเป็นการช่วยให้ประเทศเพื่อนบ้านสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาวและนำความผาสุกมาสู่ภูมิภาคโดยรวม